

PRESENTACIÓ

No ens cansarem de repetir que l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (OCPC) va ser una de les empreses culturals més transcendents del nostre segle xx. Tanmateix, convé deixar ben assentat encara que aquell gran esforç col·lectiu, dut a terme entre el 6 de gener de 1922 i el juliol de 1936, havia nascut amb un disseny superior al de ser una mera activitat arxivística, la recollida d'un patrimoni immaterial en risc d'extinció, tot i la importància innegable de les seves *missions* de recerca. Reduir l'Obra del Cançoner a la recerca de materials és un punt de vista reductiu. A la carta per la qual el promotor Rafael Patxot i Jubert n'oferia la direcció tècnica a l'Orfeó Català, el 28 d'octubre de 1921, s'hi advertia clarament: «Aquest *Cançoner*, tal com el somiem, no deuria pas cenyir-se a l'aplegament de la cançó i les seves variants [...] sinó que hauríem d'arribar a una síntesi que revelés el veritable valer de l'ànima musical catalana», cercant alhora «l'estudi crític de la cançó mateixa» i una font d'inspiració pròpia per als compositors: «Així posarem el primer graó d'una escala per on ascendiran els qui ens vinguin a darrera».¹ Una obra de servei patriòtic, de mires artístiques i sobretot, amb projecció de futur. La directiva de l'Orfeó sabia que s'embarcava en una labor editorial: «Es dona compte d'una bellíssima carta endreçada al Mestre Millet pel benemèrit patrici En Rafael Patxot i Jubert com a executor testamentari de Da. Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, exposant *la idea de la publicació* del “Cançoner Popular Català”».² Ho ratifica així també el conveni signat per ambdues parts –Rafael Patxot i, en nom de l'Orfeó Català, Lluís Millet i Pagès (director) i Joaquim Cabot i Rovira (president)– on s'establia l'acompliment del projecte en tres fases que culminarien en la publicació del *Cançoner Popular*:

Recollida i ordenació de les cançons populars.

Classificació i estudi: assaigs, treballs monogràfics, etc.

Publicació de la col·lecció i els estudis.³

Era l'ideal que havia pregonat amb insistència Rossend Serra i Pagès, és a dir, l'edició enciclopèdica, en molts volums, del *Cançoner Popular* de l'àrea lingüística catalana, una obra que devia contenir el corpus complet de cançons i d'altres

1 Carta reproduïda, junt amb la resposta d'acceptació de Lluís Millet (9 de novembre de 1921), per Joan Puntí i Collell dins la crònica d'activitats inclosa a *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*, vol. 1, fasc. 2, Barcelona, Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera, 1928: 419-421.

2 Subratllat nostre. Llibre d'actes (8 de març de 1921-18 de novembre de 1925), reunió del 2 de novembre. En línia: <<https://mdc.csuc.cat/digital/collection/ActesOC/id/1672/rec/17>> [Consultes: juny de 2023].

3 En línia: <https://www.cedoc.cat/ca/l-obra-del-can%C3%A7oner-popular-de-catalunya-i-la-recerca-dels-nostres-origens_30314?his=2&pic=4>.

tradicions vinculades a la música, lliurat a la impremta juntament amb aquells estudis que servien per remarcar la qualitat i el perfil nacional del nostre folklore musical. Això era l'Obra (o tasca) del «Cançoner Popular de Catalunya». Mentrestant, l'oficina de l'OCPC aniria traient uns volums preliminars, dits modestament *Materials*, tres fins el 1936, amb el propòsit de notificar les labors efectuades per l'entitat («Cròniques»), d'anticipar l'aparició d'alguns estudis monogràfics i d'exhibir, a tall de repertoris comarcals, les atractives memòries de les missions de recerca, que han esdevingut com és de lògica el punt més recordat de tots.

Resulta paradoxal, i ha passat força desapercbut, que la suspensió de l'Obra a causa de la guerra civil de 1936-1939 coincidís amb el moment en què els seus dirigents anunciaven la fi imminent de la recerca: «Quan dintre de poc haurem realitzat l'exploració minuciosa de la Vall d'Aran, de les poblacions de la conca inferior de l'Ebre, des de Mequinença a Tortosa i d'alguns indrets del Camp de Tarragona, podrem donar per acabada la tasca de recerca i recollida que projectàrem en emprendre l'«Obra del Cançoner»», escrivia l'abril de 1936 el seu director Francesc Pujol i Pons.⁴ I és que ell mateix acabava de portar a la impremta el primer volum del *Cançoner Popular* definitiu (no pas de *Materials*), i per tal motiu el *Diccionari de la dansa* s'anomena *Cançoner Popular de Catalunya. Volum I. Diccionari...* etc. Els dos toms que devien completar-lo han restat inèdits fins ara.

Tal com era plantejat, el *Cançoner Popular* de Patxot vorejava la utopia. És clar que les millors realitzacions humanes solen ser d'arrel utòpica. Afortunadament, els avenços tecnològics de què disposen ara han vingut a facilitar-nos l'obteniment d'allò que era impossible de plasmar en paper. Ara podem reprendre, amb nous mitjans i punts de vista renovats, tot el programa previst per l'oficina del Cançoner: catalogar i ordenar amb una multiplicitat de criteris els materials i sobretot, obrir el corpus de l'OCPC a la consulta de les persones i les entitats que s'hi interessin, amb les finalitats més diverses.

Passat i futur conflueixen en el tema acordat per a la XVII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE), «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (1922-2022)», que volia ser, alhora, una mostra de gratitud al P. Josep Massot i Muntaner per la seva contribució fonamental al retorn de l'OCPC. Malauradament, el traspàs del P. Massot, l'abril de 2022, va transformar l'acte al que era convidat en un homenatge pòstum a la seva figura, tan estimada de tots nosaltres. L'homenatge es va fer extensiu després al professor, escriptor i folklorista menorquí Joan F. López Casasnovas, mort abans d'hora quan era en curs de preparació la Trobada que, en aquesta ocasió, comptava amb l'hospitalitat de l'Institut Menorquí d'Estudis, al noble edifici de Can Victori (Maó).

4 Francesc Pujol, «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», *Revista Musical Catalana*, núm. 388 (abril de 1936), p. 130-139 (citació a les p. 133-134). En línia: <https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1346083>.

Apleguem ara, sense gaires excepcions, els treballs presentats a Maó els dies 4 i el 5 de novembre de 2022, diferenciant-ne tres àmbits temàtics. Al primer, «In memoriam», trobareu en aquest ordre dos articles de M. Magdalena Gelabert dedicats al P. Massot i Muntaner –reeditats aquí conforme va acordar l'assemblea anual del GEE (2022)–, un article sobre el llegat Massot-Capó-Planes (Pòrtol) degut al seu germà Biel Massot, que no va poder assistir a les jornades, i la comunicació de Salvador Rebés. Segueixen les paraules d'homenatge a Joan F. López Casasnovas, a cura de Josefina Salord, i clou l'apartat un article de Roser Pubill i Roser Ros dedicat a recordar, fora de programa, el pedagog i activista cultural Joan Soler i Amigó, que havia assistit a alguna de les nostres trobades.

L'àmbit segon, «Sobre l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya», l'encapçala el parlament del comissari de l'Any de l'Obra del Cançoner, Jaume Ayats. A continuació, agrupem per territoris les comunicacions relatives a l'OCPC, començant per les cinc que s'ocupen dels materials i de les missions de recerca a les Illes Balears, que són les de Caterina Valriu, Bàrbara Duran, Margalida Coll, Jaume Escandell i Lúdia Pérez. Del País Valencià tenim la comunicació d'Alexandre Bataller sobre el folklorista Carles Salvador, informant de l'OCPC, i pel que fa a Catalunya, hi ha dues aportacions més, l'una d'Irene Muñoz, sobre la família Alberti l'OCPC, i l'altra, de Rut Nolla i Laia Bertran, sobre la missió de recerca de 1928 a l'Alt Camp i la Conca de Barberà.

Per acabar, l'àmbit «Altres estudis» recull tres aportacions que no guarden relació directa amb les tasques de l'OCPC: Josep Nicolau estudia l'obra folklòrica d'Antoni M. Peña; Xavier Roviró i Carme Rubio analitzen la balada de *Bac de Roda* i Àngel Vergés reivindica l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya com a precedent de l'Obra del Cançoner.

No resta sinó expressar el nostre agraïment més sincer al monestir de Montserrat, al P. Ignasi M. Fossas, a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i a la seva directora, Núria Mañé, pel suport prestat a l'edició d'aquest llibre.

Salvador Rebés Molina
Bàrbara Duran Bordoy